

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ

ANALYSIS OF POPULATION LENDING BY COMMERCIAL BANKS

Кілієвич Н.В.

студент,

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглядаються сутність кредитування населення та зміст кредитних операцій. Обґрунтовано сутність та значення кредитування населення. Досліджуються особливості процедури кредитування населення та аналіз умов кредитування. Проаналізовано проблеми організації кредитування та перспективи розвитку позики в майбутньому. Сформульовано пропозиції щодо основних напрямів покращення умов кредитування населення в Україні.

Ключові слова: кредит, кредитування, кредитні операції, умови кредитування, комерційні банки, позичальник.

В статье рассматриваются сущность кредитования населения и содержание кредитных операций. Обоснованы сущность и значение кредитования населения. Исследуются особенности процедуры кредитования населения и анализ условий кредитования. Проанализированы проблемы организации кредитования и перспективы развития ссуды в будущем. Сформулированы предложения по основным направлениям улучшения условий кредитования населения в Украине.

Ключевые слова: кредит, кредитование, кредитные операции, условия кредитования, коммерческие банки, заемщик.

The article deals with the essence of lending to households and the maintenance of credit operations. Substantiates the essence and importance of lending to households. The features of lending procedures and the analysis of credit conditions. The problems of credit organizations and the prospects of future loans. The proposals on the main directions of improving credit conditions of the population in Ukraine.

Keywords: credit, crediting, credit operations, credit terms, commercial banks, borrower.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин у банківській сфері має забезпечити новий етап у розвитку банківської діяльності. Це є найбільш необхідним, складним завданням у вирішенні питань, пов'язаних з наданням послуг фізичним особам. У здійсненні таких перетворень провідне місце належить комерційним банкам. Вони є головними суб'єктами ринку, які забезпечують регулювання фінансово-кредитних відносин між юридичними і фізичними особами. Тому важливу роль у такій ситуації відіграють розвиток та вдосконалення обслуговування населення і надання йому послуг з боку комерційних банків, а саме кредитних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню кредитування населення комерційними банками присвячено багато наукових досліджень, серед яких слід назвати роботи А.М. Герасимовича, Л.М. Кіндрацької, О.І. Кіреєва, О.Е. Кузьмінської, В.Б. Кириленко, Л.В. Недері, Л.О. Нетребчук, О.С. Полетаєвої, С.А. Плісак, Н.П. Шульги, О.І. Барановського,

О.В. Васюренко, В.В. Корнєєва, А.В. Соколової та інших вчених-економістів.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є розгляд особливостей здійснення кредитування населення комерційними банками. З кожним клієнтом банки прагнуть до встановлення довгострокових партнерських відносин. З цією метою вони намагаються прогнозувати розвиток потреб клієнтів, розробляючи і пропонуючи повний спектр банківських послуг.

Кредитування населення з кожним роком набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що всі ланки суспільства прагнуть ефективно функціонувати, а без розвитку банківської інфраструктури, насамперед кредитування населення, неможливий нормальний розвиток суспільства, а саме всіх його верств населення.

Кредитування населення тісно пов'язано з різноманітними економічними та соціальними показниками. Це пояснюється тим, що, впливаючи один на одного, вони спричиняють певні

зрушення в економіці, причому ці зміни можуть справляти різний ефект, як позитивний, так і негативний. Саме тому для подальшого розвитку кредитування населення необхідно визначити зв'язок між ними та мінімізувати проблеми, які постають на шляху.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитні відносини комерційних банків з фізичними особами базуються на інтересах забезпечення надійності та фінансової стабільності, диверсифікації ресурсів і надходжень, зміцнення позицій кожного банку на перспективних сегментах роздрібною ринку. Надання кредитних послуг фізичним особам приводить до передачі банками коштів клієнтам у тимчасове користування за плату у вигляді процента.

В Україні можливість кредитування фізичних осіб була започаткована у ході банківської реформи, офіційною датою якої є березень 1991 р., коли було ухвалено Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1]. Проте, незважаючи на наявність юридичної бази та можливість реалізації механізму надання індивідуальних позик, кредитування фізичних осіб упродовж досить тривалого періоду часу здійснював лише Ощадний банк України, а інші комерційні банки більш активно почали працювати в цьому напрямі лише з 2000 р.

Сьогодні частка кредитів, наданих фізичним особам у структурі кредитного портфеля банків України, з кожним роком зростає. Такий активний розвиток сектору споживчого кредитування пов'язаний з об'єднанням зусиль, що відбувається протягом двох останніх років. Торговельні підприємства зацікавлені у збільшенні обсягів продажів, банки – у збільшенні своїх кредитних портфелів [2, с. 178].

Кредитні операції – це відношення між кредитором і дебітором (позичальником) щодо наданих (одержаних) у тимчасове користування коштів, їхнього повернення й оплати. При цьому мається на увазі саме утримання дій учасників відношення, насамперед банківських робітників.

Операції комерційних банків з кредитування фізичних осіб можна віднести до активних операцій. Так, активні операції – це операції, за допомогою яких банки пускають в обіг свої ресурси з метою одержання прибутку. Їх можна розділити на дві групи: операції, пов'язані з наданням позичок, і операції, пов'язані з інвестиціями в цінні папери.

В рамках нашого дослідження розглянемо операції, пов'язані з наданням позичок. Основний предмет позичкових операцій – кредит (позичка) як визначена сума грошей, що видається (утворюється), повертається, оплачується відповідно до депозитних операцій – внеску (депозиту) як суми грошей і (або) інших цінностей (цінних паперів), що поміщається (застосовується), повертається, у необхідних випадках оплачується.

Комерційні банки банківської системи України на сучасному етапі виконують такий перелік

операцій з кредитування фізичних осіб, обумовлений керівними документами Національного банку України [3]: кредити на поточні потреби; фінансовий лізинг (оренда), що наданий фізичним особам; кредити, що надані за врахованими векселями фізичним особам; іпотечні кредити, що надані фізичним особам.

Установи комерційних банків надають кредити повнолітнім дієздатним громадянам України, які мають постійне джерело доходу. Основні напрями кредитної та процентної політики визначаються комерційним банком, у межах яких встановлюються об'єкти кредитування; максимальні розміри кредитів; мінімальні процентні ставки за кредитами; строки користування кредитом.

До основних умов кредитування фізичних осіб належать такі положення: операції проводяться тільки в межах вільних кредитних ресурсів у національній або іноземній валюті; банки виходять з необхідності поєднання своїх інтересів з інтересами вкладників та держави; для забезпечення власної стійкості операції проводяться з дотриманням встановлених Національними банком України економічних нормативів. Про видачу кредитів в іноземній валюті обов'язково повідомляється в Національний банк України; рішення про умови та порядок надання кредиту приймається колективно і визначається правилами банку; кредити надаються тільки платоспроможним і кредитоспроможним фізичним особам-позичальникам, які мають власні оборотні кошти; позики видаються на забезпечення потреб у сфері виробництва і сфері обігу фізичним особам; всі питання у кредитних взаємовідносинах будуються на договірній основі тощо.

Розміри кредитів, що надаються громадянам України, обмежуються граничними розмірами, встановленими комерційним банком для конкретного виду кредитів; платоспроможністю позичальника, його здатністю повністю й у встановлений строк повернути отриманий кредит; вартістю заставленого майна і цінних паперів, що можуть бути надані позичальником (іншою особою) для забезпечення повернення кредиту з урахуванням виду застави [4, с. 40].

Банк може надавати кредити всім кредитоспроможним фізичним особам-резидентам на придбання товарів широкого вжитку, транспортних засобів, оплату послуг, купівлю, будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт житла та інших об'єктів нерухомості, на задоволення інших поточних потреб.

Кредит надається після проведення банком ідентифікації позичальника, комплексного вивчення його кредитоспроможності та визначення рівня ризику кредитної операції.

Фізична особа-резидент, яка має намір отримати кредит, має задовольняти, зокрема, такі вимоги: бути кредитоспроможною (мати постійне джерело доходів) та підтвердити свою

кредитоспроможність; відповідно до вимог банку надати пакет документів; забезпечити виконання зобов'язань за кредитним договором заставою майна (майнових прав), порукою чи іншими формами забезпечення відповідно до вимог банку.

Кредити фізичним особам не надаються, якщо оцінка кредитоспроможності позичальника свідчить про високий ступінь ризику, в результаті чого кредитна операція буде класифікована як сумнівна чи безнадійна.

Розмір відсоткових ставок та порядок їхньої сплати встановлюються установою банку залежно від кредитного ризику, наданого забезпечення, попиту і пропозицій, що склалися на кредитному ринку.

Строк повернення кредиту визначається банком і позичальником у кредитному договорі та залежить від розміру кредиту й кредитоспроможності позичальника. Банк надає кредити фізичним особам у розмірах, що визначаються вартістю товарів і послуг, які є об'єктом кредитування [5, с. 275].

Надання кредитів здійснюється на підставі кредитних договорів, які укладаються індивідуальними позичальниками з установою банку за місцем проживання, за винятком кредитів на будівництво або купівлю індивідуальних житлових будинків (квартир), які надаються за місцем забудови або знаходження індивідуального житлового будинку (квартири).

Розмір процентної ставки за користування кредитом встановлюється установою банку самостійно залежно від вартості кредитних ресурсів, характеру наданого забезпечення, виду кредиту, попиту та пропозиції на кредитному ринку в конкретному регіоні й інших факторів з таким розрахунком, щоб сума одержаних від позичальника відсотків покривала витрати банку із залучення коштів, необхідних для надання кредиту, й забезпечувала рентабельну роботу установи банку [2, с. 185].

Рішення про надання кредиту приймається кредитним комітетом установи банку на підставі загального висновку кредитного підрозділу, який має враховувати висновки з цього питання служби безпеки, юридичної служби та підрозділу з управління ресурсами.

Фізичні особи погашають кредити шляхом перерахування коштів із поточного рахунка, вкладного (депозитного) рахунка, переказами через пошту або готівкою. Новий кредит надається лише за умови повної сплати заборгованості за раніше одержаними кредитами або за наявності додаткового ліквідного майна і реальних можливостей щодо своєчасного погашення кредиту й сплати процентів.

Нині на ринку склалися певні обмеження щодо кредитування фізичних осіб, спрямовані на зниження кредитних ризиків банків. Як правило, кредити не надають нерезидентам; неплатоспроможним фізичним особам із неза-

довільним фінансовим становищем; для погашення іншого кредиту чи заборгованості за кредитом фізичним особам-засновникам або керівникам підприємств, щодо яких є негативна інформація; за неспроможності клієнта надавати ліквідну заставу або інше забезпечення, що гарантувало би повернення кредиту і відсотків; клієнту, сукупний місячний дохід якого не забезпечує щомісячного повернення частки кредиту і сплати нарахованих відсотків; фізичним особам, які в період дії кредитного договору досягнуть пенсійного віку [6, с. 143].

Діють певні обмеження і щодо суми позики фізичним особам: її максимальний розмір може встановлюватися у вигляді абсолютної суми, відсотка від ринкової вартості забезпечення, відсотка від вартості товарів, на оплату яких береться кредит. Позичку надають за наявності у клієнта прописки в місті, де розташована установа банку.

Однією з важливих засад організації кредитування є принцип забезпеченості кредиту, що означає наявність у банку права для захисту своїх інтересів, недопущення збитків від неповернення боргу через неплатоспроможність фізичної особи-позичальника. Кредит надається під певне реальне забезпечення фізичної особи як позичальника: заставу (нерухомість, автотранспорт, цінні папери, обладнання, майнові права на депозити); гарантію та поручительство третіх осіб (фізичних і юридичних); заклад (ювелірних виробів, аудіо-, відеотехніки, побутової техніки тощо); страхове свідоцтво тощо. Банківський кредит, не забезпечений реальними цінностями, надається як виняток окремим фізичним особам, які мають давні ділові зв'язки з банком і високу платоспроможність.

До забезпечення кредитів, які надаються фізичним особам, висувуються такі вимоги: якщо майно є спільною власністю або придбане в період подружнього життя, то потрібна письмова згода одного з подружжя на передачу майна в заставу; не приймається у заставу житло, де прописані неповнолітні особи, пенсіонери та інваліди; не приймається у заставу житло, договір купівлі-продажу якого укладено менше як за 3 роки до отримання кредиту з огляду на ймовірність його оскарження колишнім власником у судовому порядку в межах строку позовної давності; майно, яке надається в заставу, підлягає обов'язковому страхуванню на користь банку, а договір застави – нотаріальному засвідченню.

Висновки. Враховуючи викладене, можна зробити такі висновки:

1) кредити населенню у будь-якій формі вираження мають багато специфічних рис, що пов'язані з особливостями сфери особистого споживання громадян;

2) цей вид позики відображає відносини між кредитором і позичальником, сенс яких полягає у кредитуванні кінцевого споживання, на

відміну від позик, які надаються суб'єктам господарювання для виробничих цілей або для придбання активів;

3) комерційні банки України здійснюють чотири види операцій з кредитування фізичних осіб, а саме кредити на поточні потреби, фінансовий лізинг, кредити за врахованими векселями та іпотечні кредити.

Крім того, слід відзначити, що фізичні особи, як правило, звертаються до позики, коли їм бракує власних коштів, тоді як юридичні особи часто використовують одержані позикові кошти

як джерело доходів. Повернення позиченої вартості у разі особистої позики відбувається не в результаті вивільнення коштів у позичальника, а внаслідок їх накопичення.

Аналіз особливостей кредитування населення та сутності кредиту загалом дає можливість зробити висновок, що банківський кредит для фізичних осіб є формою економічних відносин між банком та позичальником, яка передбачає надання населенню акумульованих в банку тимчасово вільних грошових коштів на умовах повернення, строковості, платності та забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III в редакції від 8 березня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T002121.html.
2. Дзюблюк О.В. Банківські операції: [підручник] / О.В. Дзюблюк. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова НБУ від 17 червня 2004 р. № 280 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04>.
4. Шибалкіна В.В. Оптимальні умови кредитування / В.В. Шибалкіна // Банківська справа. – 1998. – № 4. – С. 39–41.
5. Савлук М.І. Вступ до банківської справи: [підручник] / М.І. Савлук. – К.: Лібра, 1998. – 344 с.
6. Сидоренко В.А. Проблеми організації кредитного процесу в комерційних банках України / В.А. Сидоренко // Вісник УБС НБУ. – 2012. – № 3 (6). – С. 142–147.